

Ač má Ostravsko v dělnickém hnutí socialistickém staré tradice z doby konání svatomarkétského sjezdu v Břevnově, nemá žádného památníka. Přes veškeré pátrání u nejstarších soudruhů, přes bedlivé prohlížení všech spisů, které zaznamenávaly jakýkoliv děj z hlediska sociálního důležitý, nenašel jsem ani osoby, které by již tenkrát byly socialismu nakloněny. A přece je nepochybné, že již tenkrát na Ostravsku poměry samy působily na dělný lid, že musel v socialismu spatřovati celou svou naději. Byli to typografové, textilní dělníci z nedalekých německých měst slezských a rovněž železniční zřízenci, kteří první počali socialism na Ostravsku šířit. Na prvním sjezdu příslušníků sociálně demokratického směru z Moravy a Slezska konaném 15. a 16. října 1882 byli již zástupcové z Ostravska přítomni. V témž roku zaměstnán byl co knihařský dělník v Mor. Ostravě Ferdinand Kamerer, známý později že co socialistický radikál spáchal ve Vídni vražedný atentát na policejní úředníky a byl za to staným soudem odsouzen k smrti a také popraven. Časté výbuchy stávkové na Ostravsku prozrazovaly, v jaké bídě hornictvo i ostatní dělnictvo žilo a jaká zoufalost jím lomcovala, neboť výdělek tehdejšího havíře obnášel denně 90 krejcarů a zedník nevydělal více 60-80 krejcarů. V prosinci 1881 stávkovalo 1200 havířů na Sl. Ostravě u Severní dráhy. Tato stávka byla předmětem jednání ve vídeňském parlamentě, kde konservativní velkostatkáři hraběte Becredi, hrabě Hohenwart a Dr. Riegr interpelovali ministerského presidenta hraběte Taffe o strašných poměrech ostravských horníků. V r. 1889 došlo k vzpouře horníků jámy Hlubiny u Vítkovic a tito drželi majitelé závodu rytíře Gutmana a okr. hejtmana Máslovského po celý den v zajetí až je z Opavy povolane vojsko osvobodilo. Tento čin odnesla rada horníků dlouhoměsíčním kriminálem. První spolek dělnický založen byl v Mor. Ostravě v r. 1888, netěšil se však dlouhého života. Po stávce v r. 1890, kdy bylo ve Vítkovicích do dělníků stříleno, byl spolek úředně rozpuštěn, z důvodu, že v něm byly podnikány sbírky na stávkující dělníky. Ale r. 1890 také již znamenal hranici mezi dobou starou a novou, kdy socialism počal se šířit a pronikat i do krajů kde dříve, jako by hermeticky uzavřených. Vznikaly vzdělávací spolky

v Mor.Ostravě byl to spolek „Bratrství“, a již také vznikaly odborové skupiny kovodělníků, hornický spolek „Prokop“, a různé odborové organizace malořemeslnické, rovněž z Vítkovic bylo již tvořeno středisko socialistické založením vzdělávacího spolku „Dělnické jednoty“, odborného spolku kovodělníků a později založen „první dělnický konsumní spolek ve Vítkovicích“. V r. 1893 na Ostravsko povolán soudr. Petr Cingr zakládá odborný hornický časopis „Odborné Listy“, a nedlouho potom z Prahy na Ostravsko zavítavší soudr. Eduard Boleslav Vondřich se starým soudruhem Josefem Bílovickým zakládá politický spolek „Spravedlnost“, a časopis „Spravedlnost“, „Stávka“ v r. 1894, kdy hornictvo v celém revíru zahájilo boj za 8 hod.dobu pracovní, zakončena 9.května krvavou lázní u jámy Trojice na Sl.Ostravě, kde 13 horníků v krvi a v prachu silnice dodýchalo pod ranami četnických repetýrek. Následovala doba horečné agitace a bojů za všeobecné hlasovací právo, které vládou hraběte Bageniho bylo dělnictvu poskytnuto ve způsobu páté kurie. Při volbách v březnu 1897 vysílá Ostravsko do vídeňského parlamentu soudr. Arnošta Bernera a Těšínské Slezsko Petra Cingra. Nastává čilejší ruch, organizace politické začínají se ujímat i na venkově, hornické hnutí slibně se vyvíjí, čítá již v revíru na 8.000 členů. 4.ledna 1900 vypukla stávka, která se rozšířila na celý revír a později na všechny uhelné revíry v celém Rakousku. Trvala 10 neděl a skončila 19.března kdy došlo v Mor.Ostravě na obrovsky navštíveném táboru k přepadení řečníků doporučujících ukončení stávky. To byla rána, tak těžká, že znamenala ochromení hornické organizace a celé strany na Ostravsku. Z 8.000 členů zůstalo po stávce ani ne celých 300 organizaci věrno. Na 600 důvěrníků hornických bylo propuštěno z práce. Muselo se započít s organizační prací od počátku. Šlo to pomalu ku předu, ale přece dělnictvo se probouzelo a v letech 1904 a 1905 už opět hnutí získával půdy. Vyrůstaly organizace politické, vznikaly organizace odborové všech kategorií. Velmi účinně k ~~uvědomění~~ socialistickému uvědomění přispíval Duch Času, který od r.1889 v Mor.Ostravě vycházel co týdeník a později dvakrát týdně v nákladu až 7000 výtisků. Pak následovaly volby do zemského sněmu, kdy československá sociální demokracie dobyla zemského mandátu a po vítězství všeobecného hlasovacího práva 15.května 1907 vysílá Ostravsko a přilehlé slezské kraje jedině

sociální demokraty do vídeňské sněmovny. Za ostravská města zvolen soudr. Jan Prokeš, za Ostravský a lašský venkov zvolen soudr. František Tomášek, za slezsko-ostravský venkov soudr. Čeněk Pospíšil, za města hornická Sl. Ostrava-Karvinná soudr. Petr Čingr, němečtí dělníci vysílají Matěje Eldersche a ^{polská} ~~šlezská~~ část uhelného revíru volí polské sociální demokraty Tadeuše Regera a Dra. Richarda Kunitzského. Pracuje se intenzivně na sesílení a vybudování hnutí. Vzniká hnutí družstevní a rovněž „dělnické tělocvičné jednoty“ vyrůstají tu ve velikého činitele, aby odvedly z měšťáckého Sokola dělnický dorost do tělovýchovny vlastních jednot. Tento klidný vývoj slibující straně další úspěchy, zaražen byl válkou. Rázem vše zaniklo. - Tisíce mladých našich hochů povoláno k vojsku, organizace ztratily členstvo a vedoucí nejlepší své lidi. Celá redakce Ducha Času musela narukovat a zůstal jedině soudr. Stěpánek, který s největší pečlivostí zachovával alespoň to poslední co na Ostravsku doma zůstavším soudruhům ještě zbylo, to je „Duch Času“. V době válečné dělnictvo na šachtách i ve Vítkovických hutích postaveno pod válečný dozor a když život se stal přímo nesnesitelným, jednak následkem nedostatku potravin a z toho vyplývajícího téměř hladomoru, jednak následkem šikanu, jehož se vojenští nadřízení dopouštěli, docházelo k častým výbuchům nespokojenosti, které končily posíláním dělníku na fronty anebo stíháním vojenskými soudy a v červenci 1917 ve Vítkovicích střeleno do lidu, když tento se bouřil pro nedostatečný příděl životních potřeb. Ač vojenský dozorčí úřad přímo s katanskou přísností držel ve svých drápech vše a utlumoval každý projev odporu proti válce, naplněno bylo nitro širokých vrstev nenávistí k Rakousku a jeho nitram se nesla jediná myšlenka, aby už ty centrální mocnosti byly úplně dobyty. Po událostech na ruském bojišti po míru brestritevském a z toho vzniklých nových událostech v Rusku, zvedalo i dělnictvo na Ostravsku odhodlaněji svou zhrbenou šíji. Každou chvíli zastavena práce, pořádané velkolepé průvody, první květen 1918 byl již slaven s rudými prapory za účasti obrovských desetitisíců na největším náměstí v Mor. Ostravě. A říjen 1918 už nalezl lid odhodlaný ke všemu. Na Ostré Hůrce u Chabičova konal se velkolepý tábor, vzdor zákazu vlády, úředníci sobě netroufali desetitisícové proudy lidu rozháněti četníky a vojskem. Z tábořiště zavznívá hlas zástupců všech stran, po svobodě, po národní a státní samostatnosti a sociálně demokratičtí mluvčí Jan Prokeš a

a Dr. Zikmund Witt dovolávají se socialistických řádů v novém životě, do něhož vcházíme. Podobných táborů konalo se více jako ve Val. Mezeříčí a jinde, to vše už byl signál k blížícím se dějinným událostem.

15. října ustavuje se v Mor. Ostravě po způsobu pražském „dělnická rada“, zastavena práce ve všech závodech horních, hutních a jiného průmyslu a na 60.000 dělníků shromažďuje se na senném tržišti, kde je proklamována československá republika, jako republika socialistická. Když průvod běře se hlavními ulicemi na náměstí, neodvažuje se policie použití vojska, aby desetitisíce mužů a žen rozehnala. Když však poslanec Prokeš proklamoval s nejvšší otevřeností, že ~~československou~~ ~~prohlašujeme~~ československou socialistickou republiku, komandovaná do lidu kavalerie i pěchota, která s nasazenými bodáky, ne sice rychlým tempem, ale stále šla proti lidu. Nastala panika, při které řada osob byla pomačkána a poraněna a lid se pak za proklínání Rakouska rozešel. A generál Neuman, pod jehož vedení celé Ostravsko spadalo, máje 7.000 vojáků na Ostravsku, neodvážil se ani stíhati smělce, kteří před jeho zrakem proklamovali socialistickou republiku. Přišla osudná chvíle 28. října. Po dojití zprávy z Prahy okamžitě ustaven „Národní výbor“, se sociálně demokratickou většinou, jehož předsedou byl zvolen s. Jan Prokeš a tento výbor přejímá zprávu veřejných záležitostí do svých rukou. Politická správa, soudy, skládají v jeho ruce slib věrnosti republice, Rakouské vojenské úřady jsou zbaveny pravomocí, veřejnou bezpečnost obstarává rychle sestavená Národní garda a vzdor všem těmto událostem a potížím zásobovacím panuje nejvzornější klid. Lid se vžil do nových radostných poměrů. Ač výživa je stále nedostatečná, dívá se vše radostněji do života. V průmyslových závodech prosazuje dělnictvo úpravu mezd, vliv odborových organizací a sociálně demokratického hnutí je očividný na každém místě. Ve všech průmyslových městech sociální demokracie je v čele práce a činnosti na zorganizování veřejných věcí a úkol ten obstarávají naše soudruzi přímo skvělým způsobem. Revoluční Národní shromáždění vydává nové zákony, které naplňují lid radostí a hnutí roste do nekonečna. V obvodu ostravsko-slezském během r. 1919 sesílilo odborové hnutí téměř na číslici 80.000 členů a v politické organizace vykazují přes 24.000 řádných členů. Obecní volby znamenají v celé oblasti výpěch sociální demokracie. Obce přecážejí šmahem do rukou sociálně demokratických. Ovšem Těšínské Slezsko prodělává těžký proces

a jedná se, jak rozhodne mírová konference o tom, komu má Těšínsko připadnout, zda Československé republice nebo Polsku. I Krvavý boj byl o Těšínsko sveden, když v lednu 1919 Poláci zabravši východnější část Slezska, byli ze svých posic československou brannou mocí, vedenou generálem Šnejdárkem vypuzeni. Mírová konference v Paříži stánuvší delimitační komisi ^{na} Těšínsku se ustavuje plebiscitní výbor a boje mezi Čechy a Poláky nabývají nejostřejších forem. Proto na Těšínsku žádné volby ani do obcí v r. 1919 ani do Národního shromáždění 1920 provedeny nebyly. Při volbách do Národního shromáždění vysílá Ostravsko-slezská župa 3 soudruhy Jana Prokeše, Jana Černého, Josefa Chalupníka do Nár. shromáždění a do senátu Dra. Zikmunda Witta a Petra Čingra. Ale již objevují se neblahé známky v dělnickém životě. Ruská revoluce a rozmach bolševismu působily ve veliké části socialistického dělnictva tuze sváděním dojem, že toto mermomocí chtělo použití ruských metod k uplatnění socialistického vlivu v Československu. Nepřesvědčil je fakt, že volby do Národního shromáždění nepřinesly socialistickou majoritu v sněmovně i v senátě. Proto chtěla-li nejsilnější strana sociálně demokratická čl. soc. demokracie vykonávat vliv na vytváření poměrů a zákonů v novém státě, musela, nemajíc sama dosti síly, podržiti se nutnosti a vytvořiti koalici s tím nejdemokratičtějším křídlem v občanském táboře s agrárníky. Toho využili komunisté k útočení proti sociální demokracii a na podzim r. 1920 dochází k rozkolu v naší straně. Komunisté, kteří se hráli na levičáky, otevřeně prohlásila se pro bolševism a pro 23 moskevských thesí. Nastaly bratrovražedné boje. Veliká síla jednotných odborových, politických organizací i organizací tělovýchovných D. T. J. byla vystavena těžké zkoušce komunistického náporu. Komunistům nezůstalo nic svato a nedotknutelného, co úsilím desítiletí bylo sociální demokracií vytvořeno. Rvali z toho těla sociální demokracie kusy ať již to bylo sebebolestnější. Než strana na Ostravsku k tomuto náporu odolala. Komunisté sice zeslabili naše posice, avšak sami úspěchů nedosáhli. Rozbili Svazy, čítající obrovské desetitisíce členů, sami však vykazují jenomenepatrné zlomky členů. Československá sociální demokracie v ostravské župě uchovala si 15.000 politicky organizovaných členů, kdežto komunisté se svými buňkami nemají ani 3.000 příslušníků. a odborové jejich hnutí je přímo k pláči a z jejich nejbojovnějších leninistů stali se žlutí národně

demokratičtí harcovníci . Toť obraz socialistického hnutí dnešního dne . Ostravsko prodělalo veliké krise hospodářské, prodělávalo dříve boje rázu národnostního, dnes však již jsou poměry tak ustáleny, že třeba strana není tak silnou, jak by se na průmyslový charakter kraje slušelo, udržela si svoje posice a těch ^{s kamer 20.000 členy} 350 politických organizací v župě je tolik pevností a pevnůstek, z nichž budou bojovníci vypadávat k útokům na reakční strany měšťácké, které svou protilidovou a přímo zločinnou politikou otevrou na konec lidu oči, že při nejbližší příležitosti sociální demokracie nad těmito škůdci lidu a národa zvítězí .